

KAKO RAZVITI FONOLOŠKE VJEŠTINE I KAKO ONE UTJEČU NA RAZVOJ JEZIKA, ČITANJA I PISANJA

Forum Media d.o.o.

Razvoj djetetovih fonoloških vještina, posebice fonološke svijesti, jedan je od čimbenika na temelju kojih možemo predvidjeti djetetov uspjeh u učenju čitanja. Fonološka svijest je jezična vještina svjesnog prepoznavanja i upravljanja glasovima u riječima (glasovna struktura riječi). Djetetu omogućuje razumijevanje strukture govornog jezika koji se sastoji od pojedinačnih riječi, od slogova i glasova. Možemo reći, da je fonološka svijest sposobnost slušanja unutar riječi. Razvojno, djeca najprije shvaćaju da su riječi u rečenici međusobno odvojene i da se mogu kombinirati na različite načine. Kasnije utvrde da se mogu odvojiti i riječi koje se izgovaraju intonacijski zajedno, npr. kot mene. Zatim dolazi razdoblje kada su u stanju razumjeti rиму, postaju svjesni slogova i, konačno, pojedinih glasova u riječima.

DETEKCIJA RIJEČI U REČENICI

U predškolskom razdoblju je samo na osnovu slušanja djetetovog govora teško primjetiti njegove probleme s detekcijom riječi. Sa više pouzdanja ih možemo uočiti u školskoj dobi kada se kot djeteta pojavljuju teškoće u utrdivanju postojanja razmaka između riječi kot pisanja ili razmake postavlja pogrešno ili piše riječi zapisuje u dugom nizu sasvim bez razmaka.

Aktivnost koju najčešće provodimo kako bi povećali djetetovu sposobnost percepcije riječi u rečenici je da djetetu izgovaramo rečenice (ili izgovaramo poznate rečenice zajedno s djetetom) uz udarac dlanom o dlan za svaku izgovorenu riječ. Na početku možemo upotrijebiti rečenicu od dvije riječi i postepeno je produljivati. Za vježbanje možemo koristiti kraće recitacije ili brojalice jer su ritmične i riječi možemo lijepo međusobno odvojiti. Razvoj znanja o cjelovitosti izgovorene riječi ubrzavaju i igre prstima, posebice one u kojima svakoj riječi pripada svoj pokret.

REAGIRANJE NA RIMU

Mnoga djeca brzo nauče prepoznati i stvoriti pjesmicu koja pokazuje njihovu vlastitu sposobnost otkrivanja završetaka riječi. Osim toga, oni zadržavaju u sjećanju riječi i njihovi završeci međusobno se uspoređuju. To je puno za razmišljanje zahtjevan proces koji zahtijeva dobru slušnu pažnju, slušnu analizu, sintezu i pamćenje za grupe glasova u riječima. Da bi dijete razumjelo rimu mora znati koji je dio riječi važan za rimu. Problemi nastaju ako usredotočuje se samo na početni ili završni glas, a ne na uzorak glasova na kraju riječi koje je važno rimovati, npr. inter-sladoled. Neka djeca mogu naučiti pjesme ili deklamacije s rimom, može pronaći rime za kratke riječi, međutim, imaju problema s dužim, višesložnim riječima. Problemi s rimama mogu biti znak općenitijih problema s fonološkom sviješću kod djeteta s tim problemima međutim, postoji povećan rizik od problema u učenju čitanja i pisanja.

Dijete bi uz odgovarajuće poticaje (mnogi prezentirani modeli pjesmica u pjesme, deklamacije, zabavne igre pronalaženja rime) naučili prepoznavati i stvarati rimu do kraja vrtića. Obratite pozornost na djecu koja imaju problema s pamćenjem tekstova pjesama. Uzrok njihovih problema možda nije leži samo u fonološkoj svijesti, ali u svakom slučaju ukazuje na slabosti u obrada, pohranjivanje i prisjećanje slušnih podražaja.

SVIJEST SLOGOVA U RIJEČIMA

Većina djece u vrtiću razvije neki osjećaj za slogove u riječima, čak i ako to ne razviju znaju što je slog. Razvoj svijesti o slogu koristan je u ranim fazama obuke vještine fonološke svijesti i također je važan dio višesložnog čitanja riječi.

Svijest o slogovima u riječima može se grubo podijeliti na tri razine:

- određivanje koliko crta (slogova) riječ ima,
- tvorba riječi od slogova i
- dijeljenje riječi na slogove.

Bez obzira na razinu, dijete prvo uči svijest o slogovima s kraćim i dvosložne riječi, a vježbanjem i tro- i višesložne riječi. Sve je do upisa u školu prosječno dijete je u stanju naučiti slogove i dužih riječi. Vježbe slaganje slogova započinjete tako da prvo saznate na kojoj je razini dijete možete otkriti slog, a zatim povećavate težinu. Vježbom dijete postaje uspješniji i brži.

SVIJEST GLASOVA U RIJEČIMA

Vještina osvještavanja pojedinih glasova u riječi i korištenja tih glasova jest najteži zadatak fonološke svijesti. To je također vještina za koju istraživanja pokazuju da je to jedan od najboljih pokazatelja uspješnosti primjene čitanje glasova. Rastavljanje riječi na glasove i spajanje glasova u riječi dijete uči u isto vrijeme kad i slova, tj. tijekom školskog razdoblja.

Tijekom predškolskog razdoblja djeca su sposobna učiti:

- čuti i izdvojiti prvi i zadnji glas u riječi,
- percepcija da neke riječi počinju istim glasom,
- nizovi glasova u nekim riječima (vaše ime, zajednički jednostavni riječi, npr. *majka*, *pas*).

Već u vrtiću možete početi koristiti pojmove riječi, sloga, glasa, slova i pjesmice. Dijete tako uči govoriti o jeziku i njegovoj strukturi. Važno je da prilikom uvođenja zadatka svjesnosti glasa znate da postaje lakše podučavati percepciju:

- suglasnici kao samoglasnici,
- glasovi u otvorenim slogovima (ta, me) kao suglasnički skupovi (*sta, pla*),
- suglasnici koji se mogu produljivati (npr. *m, s, š, z, ž, n, v, f*), kao oni koji ne možemo (npr. *p, b, k, g, c, č*).

Osjećaj za prvi glas u riječi razvijate govornim aktivnostima u kojima dijete uspoređuje riječi prema prvom glasu. Možete početi s imenima djece. Odaberite imena djece u skupini koja počinju na isti glas.

Neka odabrana djeca kažu svoja imena, a vi recite ovoj djeci da jesu zajedničko im je to što sva imena počinju glasom (ne slovom) m.

Nastavite sa sljedećom skupinom djece čija imena počinju s drugom glasom. Ako svakodnevno ponavljate aktivnost različitim glasovima, djeca će polako shvaćao što znači prvi glas u imenima. Možete ga proširiti za dodajete imena ljudi koji nisu u grupi, a zatim druge riječi koje odgovaraju pa počinju ovim glasom.

Aktivnosti određivanja početnog glasa u riječi uključuju:

- izrada kolaža od slika predmeta i životinja koje počinju određenim zvukom,
- traženje predmeta u prostoriji koji počinju određenim glasom,
- traženje predmeta ili životinja na slici koje počinju određenim glasom (više
- kad postoji slika, zadatak je teži)
- uspoređivanje dviju riječi i utvrđivanje počinju li istim glasom i sl.

O AUTORU

Nives Skamlič diplomirala je na Fakultetu za defektologiju (Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet) Sveučilišta u Zagrebu i više je od 30 godina radila kao logoped u Centru za sluh in govor Maribor. Sada pomaže djeci i roditeljima u svojoj Klepetalnici (Pričaonici), privatnom defektološkom i logopedskom savjetovalištu, gdje nudi specijalizirane logopedске usluge za djecu i odrasle s problemima ili poremećajima u socijalnoj komunikaciji, govoru, jeziku, čitanju i pisanju. Sudjeluje u nekoliko grupa koje se brinu za razvoj logopedске struke u Sloveniji.

Prevela je knjigu Dar disleksije na slovenski, napisala mnoštvo stručnih članaka i tražena je predavačica. Najviše uživa u neposrednom radu s djecom.

